

Fra Diligencens Dage

Den Nykøbingenser, der i Dag uden for sin Dør sætter sig mageligt til Rette i en lukket Bil og efter halvanden eller højst to Timers behagelig Kørsel stiger ud et eller andet Steds i Hovedstaden, har vanskelig ved at tænke sig slig en Udfarts Besværligheder i den Tid, da Rejsen maatte foregaa med Diligencen som Befordringsmiddel. Og dog er det Ikke mere end godt og vel tredive Aar siden, at denne Karrosse kørte sin sidste Tur. Det er netop fra denne Afskedsrejse, at ovenstaaende Billede er taget.

Dog paa dette Tidspunkt gik Diligencen kun til Holbæk og Jyderup St. Man havde nemlig begge disse Forbindelseslinier. Længere tilbage i Tiden, forinden Kalundborgbanen blev aabnet og Audebodæmningen fuldført, da gik Turen rundt ad Hørve, Svinninge over Holbæk til Roskilde, forinden der var til at opnaa Baneforbindelse, altsaa en Landevejskøretur paa stive 10 Mil. og som varede ca. ½ Døgn. Nogen lutter

Fornøjelsestur var det ikke. Det gik endda for de fire lykkelige Sjæle, der havde Plads i den lukkede Landauer. Men den femte, der blev placeret paa Bukken, eller de adskilligt flere, som maatte tage til Takke med Pladsen i en aaben „Bivogn“, dem drev Vinterkulden sit dystre Spil med og prægede dem baade med Hensyn til Kulør og Humør. Det sidste kunde jo nok blive saa knurrevornt, at der faldt knubbede Ord af til Postillonen, navnlig naar Forsinkelserne blev vel store, men noget dybere Indtryk paa de rødkappede Kuske gjorde Gnaveriet ikke. Dertil var de hærdet for godt.

For Nykøbings Borgerskab var det Dagens eller Aftenens Begivenhed, naar Postillonen gennem sit Horn lod sine musikalske Triller rulle ud over Byen til Forkyndelse af, at nu kom der Bud fra den store Verden. Og paa Posthuset, der i den Tid var beliggende der, hvor Dr. Margrethesvej nu munder ud i Hovedgaden, blev der nu et livligt Rykind. En Del mødte op for at se, hvilke Passagerer Postvognen havde med eller for at spørge Nyt enten hos de Rejsende eller Postillonen. Fra Byens Købmandsgaarde og Embedshjem kom Bydrengene for at hente Breve samt „Den til Forsendelse med den kgL Post privilegerede Berlingske Tidende“, Organet, som ingen Bymatador med Respekt for sig selv kunde undlade at abonnere paa.

Ganske vist havde Nykøbing paa et meget tidligt Tidspunkt sit eget lokale Blad, nemlig „Nykøbing Avis“, der udkom i 1858, men dens Holdere var navnlig Haandværkere, Arbejdere og smaa Næringsdrivende, og den tilfredsstillede ikke Kravene hos Byens Overklasse, Købmænd og Embedsmænd. Set med Nutidens Øjne var den lokale Avis jo heller ikke noget imponerende Organ, For det første udkom den kun tre Gange om Ugen, og for det andet fyldte dens hele Format ikke saa meget som et tosidet Blad af vore Dages Aviser. Og billig var den ikke. Den kostede en Daler (2 Kroner) Kvartalet. Dette til Trøst og Sammenligning for dem, som finder, at Nutidens Aviser er for dyre. Det var da ogsaa almindeligt, at adskillige Familier slog sig sammen om et Abonnement, saa det hændte jo, at Begivenhederne blev lidt bedagede, inden de naede frem til almindelig Kundskab. Avisen var dog Ikke desto mindre Bindeledet mellem By og Land, hvor den omdeltes dels gennem Posten, men dog mest ved Bud. Gamle Stine Post fra Grevinge var en af de mest tapre Bladkoner. Paa sin Fod vandrede hun tre Gange om ugen fra Grevinge til Nykøbing, hentede sin Avispakke, gik tilbage og uddelte Aviserne til Abonnenterne i Grevinge Sogn, samtidig med at hun besørgede andre Smaaærinder mellem Land og By.

Den smaaborgerlige Klassesdeling,

Det siger sig selv, at i en saa lille By som Nykøbing kendte alle Indvaanerne hinanden. Men dette forhindrede ikke, at der herskede stor Klasseforskel. To i Rangforordningen jævnyrdige Klasser stredes om at spille første Violin i Borgerskabet, nemlig paa den ene Side Embedsmændene, der var repræsenteret i Toldforvalter, Byfoged, Amtsforvalter, Postmester, Præst og Læger, altsaa den belæste Verden, og paa den anden Side Pengematadorerne, som var repræsenteret i Købmændene. Alle disse tilhørte dog den fælles Klasse, der mødtes hos hinanden til store Middage, som der gik stor Berømmelse af, og hvor Champagnen flød i lange Baner, ikke mindst hos Købmændene, der jo havde den til Indkøbspris. Ved disse Selskaber drøftede man Byens Styrelse, og her fordelte man Magten og Ansvarer Inden for Bystyret imellem sig.

længere nede i Rangforordningen fandt man Byens Haandværkerstand til Trods for, at den talmæssigt var første Rangklasse overlegen. I Midten af forrige Aarhundrede fandtes der Ikke færre end halvtreds Professionister i Byen og deriblandt adskillige, der udmærkede sig baade ved stor Dygtighed i deres Fag saavel som ved gode almene Kundskaber, disse havde de i Reglen erhvervet sig paa Valsen i Udlandet. Det skal dog ogsaa bemærkes, at Folkene, af første Rangklasse allerede i 1839 optog Haandværkeren, Snedkermester Høyer som Medlem af Havnens første Bestyrelse. Under Haandværkerstanden rangerede den egentlige Lønarbejder, hvis Livsvilkaar var meget ringe. Arbejdsløshed kendte man ganske vist ikke, men Daglønnen var kun 1 Mark (33 Øre) eller højst 1 Rigsort (50 Øre) om Dagen plus Kosten, hvilken sidste ofte bestod af Grød 18 Gange om Ugen. Ganske vist kunde saa Arbejderne hos Byens Købmænd, der tillige var Byens Avlsbrugere, gratis afhente al den Sengehalm, de havde Brug for, og stillede man med den fornødne Ærbødighed hos Embedsmændene, var der altid et Par aflagte Bukser eller en Frakke at hole, der kunde sys om til Børnene. Men Ærbødighed skulde der til. Navnlig den studerte Del af Overklassen lod ikke gerne nogen Lejlighed gaa fra sig til at vise sin Overlegenhed overfor den gemene Hob. Ja, fandt endog ofte en særlig Tilfredsstillelse ved at haane denne. Men at denne Haan dog ogsaa kunde give Bagslag, lever der endnu i Folkemunde en Fortælling om, som vi benytter Lejligheden til at sætte paa Tryk. En gammel knarvorn og kuldkær Overretsprokurator sad en Vinterdag og krøb sammen op ad en overhed Kakkellov i sit Kontor, da et af Byens forhulede Individuer traadte ind for at bede om en Al-misse. Bemeldte Stymper havde kort Tid i Forvejen følt sig træt af Livets Besværligheder og ved Hjælp af et Reb forsøgt

at slippe ind i Evigheden. Forsøget mislykkedes imidlertid, idet han blev skaaret ned og kaldt til Live igen. Denne Episode fandt Overretsprokuratoren det passende at gøre til Genstand for sin Haan, idet han udbrød: „Naa, du har nok været et Svip i Helvede siden, vi saa hinanden sidst. Hvorledes saa det ud der?“

Svaret kom prompte: „Det var akkurat som her. Hr. Overretsprokurator. De største Slyngler var sat nærmest Ovnen!“

Slig Formastelighed var naturligvis en Undtagelse. Reglen var, at den gemene Hob fandt sig i at blive baade hundset og ringeagtet af Betjeningen paa de offentlige Kontorer, ja, selv en Apotekersvend kunde være saare vanskelig at komme paa Siden af. De Øverste Retsembedsmænd var saavist ingen Undtagelse fra Reglen.

Det berettes saaledes, at Byfoged Svaneskjold havde en ejendommelig Maade at behandle anholdte Betlere paa. Naar en saadan blev ført frem i Retssalen, langede Byfogeden ham en knaldende Lussing, kastede en Markskilling hen ad Gulvet til ham og beordrede ham til hurtigst muligt at forføje sig ud af Herredet. Unægelig en hurtig Retsfølgning, men dog uden Hjemmel ogsaa i den Tids juridiske Lovbog.

Byens Restaurationsliv

var ogsaa vidt forskellig fra Nutidens, hvor der faktisk intet saadant eksisterer. Omkring Midten af forrige Aarhundrede gik man anderledes til Kros. Om Dagen var det navnlig landboerne, der kom ind, og som, naar de havde solgt deres Korn, dog skulde have en »Sort» eller maaske flere inden for Vesten, inden de drog hjemad. Om Aftenen var det derimod Borgerskabet der prægede Livet paa Beværtningerne. Men ogsaa her var Rangforskellen opretholdt, selv om de forskellige Skelgrænser undtagelsesvis kunde overskrides.

Embedsmændene og Købmændene gik paa „Gaarden”, en Navneforkortelse for „Hotel Postgaarden” - det nuværende „Hotel Pliønix”. Om Sommeren forlystede man sig da ved en Pot Kegler. Om Vinteren var det navnlig Whistspillet, der øvede sin Tiltrækning. Ja, paa et lidt senere Tidspunkt kom Billardspillet til, og paa slige Aftener gik der i Reglen ikke saa faa Flasker Vin i Løbet.

Naar Haandværksmestrene fik listet Gadedørsnøglen fra Madammen, styrede de i Reglen deres Fjed mod „Fontunen”, det senere Jernbanehotel, der nu er nedlagt. Ogsaa her var Adspredelserne de samme, nemlig Kegler og Kort, navnlig Trekort, Firekort og

Nykøbing 1932 – fra Holbæk Amts Venstreblad

www.nykobingslokalhistoriske.dk

Seksten Streger om en Mark. Og det var ikke altid Smaasummer, der blev omsat. En Halvtredsalerseddel kunde godt skifte Ejer en saadan Aften, alt medens man druknede Sorgen eller fejrede Heldet i Snaps og Øl eller undertiden i en Bolle Punch. Ogsaa i de mindre Værtshuse, hvor Haandværkssvende, Tjenestekarle og deslige Godtfolk i Reglen holdt til, blev der spillet mangt et Slag Kort. En sund Sport kunde man vel næppe kalde dette, men det var - fraregnet de store Markedsdage - den eneste Fornøjelse, som den Tid bød paa. Det er muligt, at det heller ikke virkede fremmende for Ædrueligheden, at Byen havde hele syv Brændevinsbrænderier. En god Lokalpatriot kunde jo nok heraf lade sig forlede til at stikke lidt flere af de lokale Saapianer under Vesten end sundt og heldigt var, thi sandt at sige, noget Afholdssamfund var Nykøbing ikke paa det Tidspunkt, som denne Beskrivelse omhandler. Ganske vist, en agtværdig Haandværksmester, der oplevede en høj Alderdom, talte sin Samtid haardelig til for dens Fraadsen i Spiritus, uden at man derfor tør slutte, at en Larsen-Ledet vilde have anerkendt bemeldte Haandværksmester som Reformator al den Stund, at han ikke reagerede mod Nydelsen af en, to, tre Par Korndramme til Maden eller en kristelig Rommer eller to til sin The eller Toddy. Nej, det han regnede til Spiritus var det moderne Bras, der havde begyndt at vinde Indpas, saasom Konjak, Svensk Banco og det Malurtevand, der under Navn af Bajerskøl truede med at fortrænge de gamle, nationale Drikke, og som navnlig Ungdommen bællede i sig.

Naa, den gamle Haandværksmesters Advarsler hjalp intet. Brændevinsbrænderierne gik alle som en deres Undergang i Møde, opslugte, som de Tid efter anden blev af den Trustdannelse, som Brændevinstilvirkningen alt i mange Aar har været underkastet her i Landet. Og som det gik med Brændevinsindustrien, gik det med adskillige andre Industrivirksomheder. Nykøbing har jo ikke altid været saa fattig paa Industri, som den er i dette Øjeblik. Den havde i sin Tid sit eget Jernstøberi, Ølbryggeri, Farveri, Garveri, hele fire Maltgørerier og to Uldspinderier, der alle er forsvundne.

De gik alle meget godt i Diligencens Tidsalder. Vel har Nykøbing aldrig haft noget stort Opland, og følgelig var der heller ikke Betingelser for, at Landsdelens Købstad kunde blive stor, men dens Størrelse og hele forretningsmæssige Struktur var anlagt og tilpasset efter Oplandets Størrelse. Dets Behov af fremmede Varer og dets Evne til at frembringe Varer. Den Halvø, der hørte til Nykøbing som Opland, havde Byen ubeskaaret, uden Konkurrence fra nogen Side. I dette patriarkalske Forhold skete der som bekendt en fuldstændig Revolution den Dag, da Diligencen indstillede

Virksomheden som Samfærdselsmiddel og afløstes af Jernbanens Dampheste for slet ikke at tale om den ny Revolution, som Bilernes Tidsalder har forvoldt. Men alt dette er ikke Historie endnu, og derfor vil jeg vente med at beskrive dette Tidsafsnit til Julenumret 1982.

C. V.

Her følger nogle annoncer hentet fra Nykøbing Avis fra 1880'erne – fra den tid diligencen kørte.

Dands
i „Fortunen“ imorgen, Søndag den 1ste Mai. 50 Dre for en Herre, 25 Dre for en Dame. **Valentin.**

Kølebønnen
i „Fortunen“ bringes i Publikum's velvillige Erindring. **E. Valentin.**

Prima Kjøbenhavnst Brændevin,
pr. 5 Pt. 30 Dre Pt.,
faas hos **August Andersen.**

Forjaaviddt Is- og Veirforholdene tillade det, udfører Dampskibet „Issejorden“ indtil videre hver Tirsdag en Tur herfra til Duro og Holbæk, første Gang Tirsdag den 9de Januar 1883.

Afgangen herfra er Kl. 11 Form.,
fra Holbæk Kl. 3 Efterm.

Nykjøbing p. Sj., den 29de Decbr. 1882.
V. Rasmussen.

Restauration.

Jeg tillader mig herved at underrette Byens og Omegnens ærede Beboere om, at jeg er flyttet fra L. Vunds Sted til Bogumand Jørgen Nielsens Eiendom i Nylgade, hvor jeg fortsætter min Forretning som Restaurator og Værtshusholder.

Nykjøbing p. Sj., den 1ste Mai 1880.
Erbodigst
J. Simonien.

Godt Smør,

Dansk Fedt, Dansk Flæsk, Amerikansk Fedt, underjagt amerikansk Flæsk, Honer-Skinte og Kullepolse erholdes hos

Siegfried Jensen.

Islandsk Mavebitter

fra H. Schulz, Kjøbenhavn N,

er ikke sammensat efter for længe siden afdøde Lagers Recepter, men af Urter, hvis gavnlige Virkning for Reguleringen af Fordøielser de nyeste Erfaringer have godtgjort. Bitterens store

Udbredelse og Prisbillighed ere dens bedste Anbefalinger. — Jaas i de fleste Hoteller, Gæstgiverier etc. og i hver velassorteret Kolonialhandel.

I Nykjøbing hos Hr. Abmd. N. V. Rasmussen.
I Holbæk hos Hr. Abmd. Jul. Winther.
I Kallundborg hos Hr. Abmd. D. M. Thraane.